

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ТЕОРІЯ АНТРОПОСОЦІОГЕНЕЗУ”
(для бакалаврів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2009

Підготовлено професором кафедри соціальної психології та соціальної педагогіки *О. Л. Туриніною*, викладачем кафедри соціології *О. О. Нестеренко*

Затверджено на засіданні кафедри соціальної психології та соціальної педагогіки (протокол № 7 від 25.04.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Туриніна О. Л., Нестеренко О. О. Навчальна програма дисципліни “Теорія антропосоціогенезу” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2009. — 16 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Теорія антропосоціогенезу”, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2009
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2009

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Метою вищої школи на сучасному етапі її розвитку є гуманізація суспільних, гуманітарних і природничих наук. У зв'язку з цим у вищих навчальних закладах введені такі дисципліни, як “Антропологія” та “Теорія антропосоціогенезу”. Посідаючи самостійне місце у системі наук, теорія антропосоціогенезу інтегрує різноманітні знання про людину і суспільство. Теорія антропосоціогенезу — це галузь науки, яка вивчає процеси виникнення та розвитку людства на Земній кулі. Предметом антропосоціогенезу є зміни природи найближчого предка людини, самої людини та людської спільноти в процесі її життєдіяльності.

Курс “Теорія антропосоціогенезу” запропонований для вивчення походження й еволюції людини і людського суспільства з урахуванням сучасних тенденцій у розвитку антропосоціогенезу та спрямований на розширення знань студентів гуманітарних спеціальностей.

Після вивчення курсу “Основи антропогенезу” студент повинен *знати*:

- місце людини у системі тваринного світу;
- основні тенденції еволюції приматів;
- еволюційні види людини;
- походження людського суспільства;
- виникнення держави, культури, мистецтва;
- класифікації рас, етносів та націй;

уміти:

- відрізнити за специфічними ознаками представників різних стадій антропогенезу;
- виділити основні закономірності антропосоціогенезу;
- аналізувати історичний розвиток людського суспільства.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ТЕОРІЯ АНТРОПОСОЦІОГЕНЕЗУ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні основи антропосоціогенезу
1	Антропосоціогенез як галузь наукового знання
2	Методи дослідження проблем антропосоціогенезу
	Змістовий модуль II. Основні напрями дослідження антропогенезу
3	Місце людини в природі
4	Підходи до вивчення походження людини
5	Еволюційні теорії розвитку людини
6	Архантропи (найдавніші люди)
7	Палеонтропи (давні люди)
8	Неоантроп (людина сучасного фізичного типу)
	Змістовий модуль III. Різноманіття людей на Землі
9	Расове різноманіття людства
10	Характеристики етносу
11	Історична антропология України
	Змістовий модуль IV. Розвиток людського суспільства
12	Вплив соціогенезу на розвиток людини
13	Зародження та розвиток релігійних уявлень людства
14	Виникнення та розвиток держави
15	Формування культури як особливої сфери людського суспільства
	Разом годин: 162

ЗМІСТ
дисципліни
“ТЕОРІЯ АНТРОПОСОЦІОГЕНЕЗУ”

Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні основи антропосоціогенезу

Тема 1. Антропосоціогенез як галузь наукового знання

Сутність та походження терміна “антропосоціогенез”. Зміст та основні завдання антропосоціогенезу як науки. Місце антропосоціогенезу в системі наукових знань, його зв'язок з іншими науками. Основні поняття та категорії антропогенезу.

Зародження знань про виникнення та розвиток людини та суспільства. Давньогрецькі мислителі про антропосоціогенез. Антропологічні знання в епоху Середньовіччя. Теорії антропосоціогенезу епохи Відродження. Сучасні теорії антропосоціогенезу. Розвиток антропології на теренах сучасної України.

Література [3–5; 8; 9; 13; 15]

Тема 2. Методи дослідження проблем антропосоціогенезу

Загальні методологічні та теоретичні основи дослідницької роботи в галузі природничих наук взагалі та антропогенезу зокрема. Взаємозв'язок методології, методів та методик. Поняття наукової гіпотези, теорії, закону, визначення поняття факту та наукових даних, значення термінологічної бази.

Проблема популяційного та індивідуального рівнів антропогенетичних досліджень.

Методика палеоантропологічних досліджень.

Методика соматологічних, одонтологічних, дерматогліфічних і гематологічних досліджень.

Література [3–6; 9; 13; 16]

Змістовий модуль II. Основні напрями дослідження антропогенезу

Тема 3. Місце людини в природі

Ознаки, характерні для приматів. Мавпи, гомініди і люди. Розвиток хапальної функції кінцівок. Розвиток передніх кінцівок як органів дослідження предметів. Розвиток травної системи травної типу.

Редукція органів нюху. Збільшення гостроти зору. Розвиток мозку. Зміна будови черепа. Зменшення кількості одночасно народжуваних дитинчат. Викопні і сучасні людиноподібні мавпи. Найдавніші еволюційні витоки людини. Дріопітеки, проконсули, рамапітеки. Гіпотетичний пращур гомінідів — людей та вищих мавп, які перейшли до прямоходіння. Австралопітеки як безпосередні попередники людей. Місце в еволюційній системі людства *Homo habilis*. Порівняльна характеристика будови людини, хребетних, ссавців та приматів.

Література [1–6; 8; 13; 14; 20]

Тема 4. Підходи до вивчення походження людини

Релігійні, філософські та біологічні теорії походження людини.

Погляди матеріалістів (визнають об'єктивне існування навколишнього світу, що виник у результаті саморозвитку матерії), об'єктивних ідеалістів (об'єктивне існування навколишнього світу, що виник в результаті діяльності вищого розуму) та суб'єктивних ідеалістів (вважають, що навколишній світ не існує реально, а є плодом уяви окремого індивіда) про походження людини. Креаціонізм, глобальний еволюціонізм та теорія еволюції. Основні постулати теорії синергетичної еволюції. Концепції походження видів Ч. Дарвіна. Комплексність, системність, випадковість та не випадковість еволюційних процесів. Етапи взаємодії людини та природного середовища. Рушійні сили антропогенезу. Біологічні та соціальні чинники, які впливають на процес антропогенезу.

Гіпотези моноцентризму та поліцентризму. Концепції походження біологічного виду *Homo sapiens*.

Література [3–6; 13; 18; 21]

Тема 5. Еволюційні теорії розвитку людини

Шкала еволюції людини. Дріопітек — (рамапітек) — австралопітек — людина уміла — людина прямоходяча — неандерталець (палеоантроп) — неоантроп. Австралопітек із Афара (4 млн р. тому), австралопітек африканський (3 млн р.), австралопітек могутній (2,5–1,5 млн р.), австралопітек Бойса (2,5–1 млн р.). Спосіб життя австралопітеків. Людина уміла. Перші винаходи матеріальної культури. Філогенія гомінід. Спосіб життя і знаряддя праці, можливий розвиток мови у *Homo erectus*.

Неандерталець як вінець творіння еволюційного процесу. Зовнішній вигляд, середовище існування, суспільний устрій неандертальця.

Зачатки духовного життя. Неандертальці і кроманьйонці: особливості співіснування. Перша глобальна війна.

Кроманьйонець: поява і розселення, зовнішній вигляд, суспільний устрій і спосіб життя. Зародження мистецтва.

Основні гіпотези еволюції людини у період становлення *Homo sapiens*.

Література [1; 3–5; 8; 9; 13–15]

Тема 6. Архантропи (найдавніші люди)

Вплив природних умов на процес антропогенезу. Льодовиковий період. Поява на землі перших людей.

Загальна характеристика архантропів як представників біологічного виду *Homo erectus*. Морфологічні особливості олдувайських пітекантропів та атлантропів Африки, пітекантропів о. Ява, синантропів Китаю, архантропів Європи. Первісне заселення території сучасної України.

Трудова діяльність архантропів. Поява поселень. Найдавніші житлові конструкції. Використання вогню.

Література [1; 3–6; 8; 9; 12; 13; 15; 20; 21]

Тема 7. Палеонтропи (давні люди)

Палеонтропи (неандертальці) як еволюційний вид людини. Місцезнаходження стоянок давніх людей на території Африки, Європи та Азії.

Види неандертальців Європи (ранні та пізні, або “класичні”). Вплив кліматичних умов прильодовикової зони на формування фізичного типу пізніх європейських палеоантропів. Морфологічні особливості “класичного” неандертальця.

Мустьєрська археологічна культура. Знаряддя праці мустьєрського періоду. Виникнення знарядь праці з кремнію, кістки та дерева, виготовлених з кількох матеріалів. Полювання. Спорудження житлових споруд.

Прагромада як форма суспільної організації палеоантропів. Поява перших поховань. Зародження первісних релігійних уявлень. Форм первинної релігії. Виникнення первинних культів. Зародження первісного мистецтва.

Література [1; 4–6; 9; 12; 15; 20; 21]

Тема 8. Неоантропи (людина сучасного фізичного типу)

Неоантроп як людина сучасного фізичного типу. Моноцентризм і поліцентризм. Особливості виникнення біологічного виду *Homo sapiens*.

Специфічні риси фізичного типу кроманьйонців та інших верхньопалеолітичних – рас Європи. Місце знаходження та особливості фізичного типу верхньопалеолітичних людей в Азії та Африці. Поява людей в Америці, Австралії та Океанії.

Спосіб життя, господарська діяльність і технологічні навички людей палеоліту. Особливості полювання. Використання кремнію, кісток та дерева для виготовлення знарядь праці. Обробка шкір та виготовлення одягу. Конструкція жител.

Громада як форма соціальної організації людей. Кооперація праці. Розподіл продуктів життєзабезпечення. Форми власності. Особливості процесу соціалізації. Ініціації. Структура, організація та види управління первісним суспільством.

Розквіт первісного мистецтва. Первісні форми релігії (анімізм, фетишизм, тотемізм).

Література [1; 3–5; 9; 12; 13; 15; 20]

Змістовий модуль III. Різноманіття людей на Землі

Тема 9. Расове різноманіття людства

Сутність поняття “раса”. Походження терміна “раса”. Історія виникнення людських рас. Вплив зовнішнього середовища на формування расових ознак.

Перші расові класифікації. Антропологічна структура населення земної кулі: Європа, Азія, Америка, Африка, Австралія та Океанія.

Міжнародні угоди щодо вирішення проблем рас.

Метисація як фактор утворення рас. Міжгрупова мінливість морфологічних ознак. Географічна ізоляція та змішування як чинники расогенезу. Зміни расових ознак та їхніх комплексів у процесі соціально-економічного прогресу.

Концепції раси. Генетичні аспекти концепції “раса”.

Література [3–5; 8; 9; 13; 15]

Тема 10. Характеристики етносу

Сутність та характеристика поняття “етнос”. Основні критерії етносу. Статичні та динамічні характеристики етносу. Умови походження та модифікації етносу. Поняття маргінальності. Ментальність як інтегральна етнічна ознака нації. Етнічні стереотипи. Проблеми етнічної реконструкції.

Сутність, специфіка, характеристика та види етнічних конфліктів. Стадіальний характер етнічних конфліктів.

Суть поняття “нація”. Основні етнічні та культурологічні ознаки нації. Поняття про національну ідентифікацію, національний характер, національну свідомість.

Література [1; 4; 5; 8; 9; 13; 15; 18]

Тема 11. Історична антропология України

Теорія антропосоціогенезу про найдавнішу людність на території України:

1. Палеоліт.
2. Мезоліт.
3. Неоліт.
4. Енеоліт.
5. Епоха бронзи.
6. Епоха заліза: кімерійці, скіфи та сармати; Черняхівська культура; Салтівська культура; доба Київської Русі; козацька доба. Антропологічний склад українського народу.

Література [3; 11; 13; 15–17]

Змістовий модуль IV. Розвиток людського суспільства

Тема 12. Вплив соціогенезу на розвиток людини

Поняття про антропосоціогенез. Морфо- і соціогенез. Соціальні тварини. Рівні соціальної еволюції. Долюдська спільність як передумова розвитку соціальної групи (анонімна згуртованість, примітивна вибірковість). Первинні види згуртованості. ТанDEM і гарем. Територія і статевий диморфізм. Ієрархія і вожак. Стадо пітекантропів. Стадо австралопітеків. Гаремні і материнсько-дитячі групи.

Виникнення людської спільноти: хронологічні рамки, соціальні критерії. Виникнення соціальних норм. Первинні колективні форми спільної діяльності. Виникнення шлюбних стосунків. Умови розвит-

ку психічних функцій. Тотемізм. Поняття племені. Поняття роду. Духовна культура.

Література [1; 3–8; 10; 13; 21]

Тема 13. Зародження та розвиток релігійних уявлень людства

Загальна характеристика перших релігійних уявлень людства: анімізм, магія, тотемізм, шаманізм.

Історія розвитку релігійних уявлень людства. Характеристика месопотамської цивілізації. Єгипетська цивілізація. Еллінська цивілізація. Римська цивілізація. Скіфська цивілізація. Індійська цивілізація. Китайська цивілізація. Японська цивілізація. Ацтеки. Майя. Інкська цивілізація.

Виникнення основних релігій. Індуїзм. Будизм. Конфуціанство. Даосизм. Іудаїзм. Християнство. Мусульманство.

Література [3–5; 8; 9; 11; 18]

Тема 14. Виникнення та розвиток держави

Сутність понять “влада” та “держави”. Природа влади. Поділ праці та виникнення держави. Загальні закономірності виникнення держав. Шляхи виникнення держави. Первісне людське стадо та організація влади. Праобщина. Родова община. Порівняльна характеристика матриархату та патріархату. Первісне суспільне самоврядування. Селянська община. Держава.

Основні теорії походження держави: сутність патріархальної теорії походження держави, теологічна теорія створення держави, специфіка договірної (природно-правової) теорії, специфіка органічної теорії держави, теорія насильства про проходження держави, особливості матеріалістичної (класової) теорії.

Особливості виникнення держав у різних народів світу.

Література [3; 5; 11; 14; 16; 17]

Тема 15. Формування культури як особливої сфери людського суспільства

Сутність поняття “культура”. Основні характеристики культури. Функції культури. Характеристика первісної культури. Розвиток матеріальної культури та еволюція мистецтва в кам'яному віці. Особливості культури епохи бронзи. Культура залізного віку.

Виникнення мови як основного засобу передачі культури людства.

Виникнення первісного мистецтва. Шляхи становлення мистецтва. Види образотворчого мистецтва палеоліту: петрогліфи (зображення тварин і людей, виконані на камені), гравюри на кістках і рогах, рельєфи, малюнки, глиняні і кам'яні скульптури. Наскельні малюнки. Винахід лука й стріл. Виникнення мисливства, рибальства, збиральництва. Приручення тварин. Виникнення землеробства та скотарства. Неолітична революція. Поява перших світоглядних й міфологічних систем. Мегалітична архітектура. Традиції й обряди. Кургани. Характеристика перших індустріальних культур.

Література [3; 5; 11; 14; 16; 17]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Сучасні проблеми теорії антропосоціогенезу.
2. Основні етапи розвитку уявлень про походження людини.
3. Методологічні основи антропологічних досліджень.
4. Проблеми визначення прабатьківщини людини.
5. “Томо хабіліс” людина чи тварина?
6. Архантропи як найдавніші люди на землі.
7. Палеонтропи як давні люди на землі.
8. Виникнення культури та її критерії.
9. Взаємозв'язок культури біології палеонтропів та людей сучасного виду.
10. Виникнення та розвиток психіки людини.
11. Центри сапієнтації.
12. Концепції виникнення людини.
13. Ч. Дарвін та його послідовники про походження людини.
14. Давні люди на теренах України.
15. Загальна характеристики неоантропів.
16. Антропологічна характеристика європейських неоантропів.
17. Зародження найдавніших релігійних уявлень.
18. Виникнення мистецтва.
19. Соціальні аспекти антропогенезу.
20. Чинники, що впливали на процес антропогенезу.
21. Розвиток мовлення та мислення в процесі антропогенезу.
22. Порівняльна характеристика людини та примата.
23. Еволюційна теорія К. Ліннея.

24. Характеристика еволюційних уявлень Ж.-Б. Ламарка.
25. Соціогенез як процес виникнення та розвитку суспільства.
26. Взаємодія людини з природою на різних етапах антропогенезу.
27. Адаптація як необхідна умова виживання виду.
28. Основні критерії олюднення мавпи.
29. Темп еволюції та його особливості.
30. Забруднення атмосфери, глобальні зміни компонентів середовища як негативні еволюційні фактори.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Сутність поняття “антропосоціогенз”.
2. Загальні уявлення про основні методи антропологічних досліджень.
3. Історія виникнення та розвитку антропологічних теорій.
4. Співвідношення релігійних, філософських та біологічних концепцій походження людини.
5. Порівняльна характеристика людини, гомініда та примата.
6. Викопні та сучасні людиноподібні мавпи.
7. Гіпотези місцезнаходження прабатьківщини людства (африканська, південноазіатська, сибірська).
8. Концепції виникнення держави.
9. Загальна характеристика негроїдної раси.
10. Порівняльна характеристика людини й тварин.
11. Шкала еволюції людини.
12. Австралопітеки як безпосередні представники людства.
13. Спосіб життя, знаряддя праці, можливий розвиток мови у *Homo erectus*.
14. Види австралопітеків.
15. Людина уміла.
16. Ранні сліди матеріальної культури людства.
17. Загальна характеристика монголоїдної раси.
18. Неандерталець як вінець творіння еволюційного процесу.
19. Особливості співіснування неандертальців і кроманьйонців.
20. Загальна характеристика європеїдної раси.
21. Кроманьйонець: поява і розселення, зовнішній вигляд, суспільний устрій і спосіб життя.
22. Зародження первісного мистецтва.
23. Теорії антропогенезу.

24. Загальна характеристика креаціонізму.
25. Особливості еволюціонізму.
26. Еволюційна теорія Ж.-Б. Ламарка.
27. Класифікація роду Номо за Карлом Ліннеєм.
28. Сутність еволюційної теорії Ч. Дарвіна.
29. Трудова теорія Ф. Енгельса.
30. Синтетична теорія еволюції.
31. Загальна характеристика моноцентризму та поліцентризму.
32. Виникнення расових відмінностей на земній кулі.
33. Основні гіпотези еволюції людини у період становлення Номо sapiens.
34. Етнос та нація.
35. Раса. Основні концепції рас.
36. Гіпотези походження людини.
37. Соціальні аспекти походження людини.
38. Екологічні і філогенетичні детермінанти організації спільнот людиноподібних мавп.
39. Морфо- і соціогенез.
40. Рівні соціальної еволюції.
41. Долюдська спільнота як передумова розвитку соціальної групи.
42. Виникнення шлюбних стосунків.
43. Організація влади у первісних людей.
44. Еволюція групового розвитку пітекантропів.
45. Людська спільнота: хронологічні рамки, соціальні критерії.
46. Виникнення соціальних норм.
47. Первісні релігійні уявлення.
48. Первинні колективні форми колективної діяльності.
49. Виникнення мислення і мови.
50. Первинні види згуртованості.
51. Виникнення общинно-родового ладу.
52. Етнос: сутність поняття та основні його характеристики.
53. Етапи розвитку психіки в процесі антропогенезу.
54. Сутність поняття “гомінідна тріада”.
55. Методи дослідження поведінки первісних людей.
56. Методи визначення статі та віку людини за її кістковими рештками.
57. Антропологічні погляди Т. Гекслі та Е. Геккеля.
58. Розвиток ідей походження людини в Україні.
59. Дріопітеки, проконсули, рамапітеки.

60. Гіпотетичний пращур гомінідів: спільне та відмінне.
61. Чинники антропогенезу.
62. Рушійні сили антропогенезу.
63. Давні люди на території сучасної України.
64. Етапи розвитку суспільства.
65. Громада як форма організації людей верхньопалеолітичної доби.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Антропология: Хрестоматия: Учеб. пособие / Л. Б. Тарханов, Т. Е. Россолимо, И. А. Московина-Тарханова.* — М., Воронеж, 2002. — 358 с.
2. *Паньков А. І. Еволюція антропосфери // Актуальні проблеми політики.* — О.: Юрид. л-ра, 2003. — Вип. 16. — С. 21–30.
3. *Сегеда С. Антропология.* — Навч. посіб. — К.: Либідь, 2001. — 336 с.
4. *Столяренко В. Е. Антропология — системная наука о человеке: Учеб. пособие / В. Е. Столяренко, Л. Д. Столяренко.* — 2-е изд., перераб. и доп. — Ростов н/Д: Феникс, 2004. — 384 с.
5. *Тегако Л. Антропология: Учеб. пособие / Л. Тегако, Е. Кметинский.* — М.: Новое знание, 2004. — 400 с.
6. *Хомутов А. Е. Антропология.* — Ростов н/Д: Феникс, 2003. — 384 с.

Додаткова

7. *Алексеев В. П. Антропология азиатской части СССР / П. Алексеев В., И. Гохман.* — М.: Наука, 1984. — 208 с.
8. *Батенин С. С. Человек в его истории.* — Л.: Изд-во ленинград. ун-та, 1976. — 296 с.
9. *Васильев С. В. Основы возрастной и конституциональной антропологии: Учеб. пособие.* — М.: Изд-во РОУ, 1996. — 216 с.
10. *Вільчинська С. Своєрідність українського способу буття антропологічної проблематики // Вісн. Київ. нац. торговельно-економіч. ун-ту, 2005. — № 1. — С. 88–102.*
11. *Вовк Федір. Студії з української етнографії та антропології.* — Нью-Йорк: Howerla, 1976. — 352 с.
12. *Гинзбург В. В. Палеоантропология Средней Азии / В. В. Гинзбург, А. Трофимова.* — М.: Наука, 1972. — 370 с.

13. *Леві-Стросс Клод*. Структурна антропологія / Пер. з фр. З. Борисюк. — К.: Основи, 2000. — 387 с.
14. *Медицина біологія: Підручник* / Ред. В. П. Пішак, Ю. І. Бажор. — Вінниця: Нова книга, 2004. — 656 с.
15. *Романов П. В.* Прикладная антропология: управление и развитие / П. В. Романов, Е. Р. Ярская-Смирнова / Полис. — 2004. — № 6. — С. 136–150.
16. *Сегеда С.* Антропологічний склад населення трипільської культури // Персонал, 2004. — № 11. — С.32–34.
17. *Сегеда С.* Антропологічний склад українського народу: етногенетичний аспект. — К.: Вид-во ім. О. Теліги, 2001. — 256 с.
18. *Семушкин А. В.* Эмпедокл. — М.: Мысль, 1985. — 191 с. — (Мыслители прошлого).
19. *Туриніна О. Л.* Порівняльна психологія: Навч. посіб. / О. Л. Туриніна, Л. З. Сердюк. — К.: МАУП, 2005. — 228 с.
20. *Хоружий С. С.* Человек и его три дальних удела, Новая антропология на базе древнего опыта // Вопросы философии, 2003. — № 1. — С. 38–62.
21. *Хрисанфова Е. Н., Перевозчиков И. В.* Антропология. — М.: Изд-во Москов. ун-та, 1991.
22. *Шер Я. А.* Происхождение знакового поведения / Я. А. Шер, Л. С. Вишняцкий, Н. Бледнова. — М.: Научный мир, 2004. — 280 с.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни	
“Теорія антропосоціогенезу”	4
Зміст дисципліни “Теорія антропосоціогенезу”	5
Теми контрольних робіт.....	11
Питання для самоконтролю	12
Список літератури	14

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *С. М. Толкачова*
Комп’ютерне верстання *А. М. Голянда*

Зам. № ВКЦ-4066

Підп. до друку 25.05.09. Формат 60x84/16, Папір офсетний.

Друк ротатійний трафаретний.

Ум. друк. арк. 0,93. Обл.-вид. арк. 0,77. Наклад 30 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)

03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»

03039 Київ-39, пр. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*